

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
КАЗАХСКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ ИМЕНИ АЛЬ-ФАРАБИ
AL-FARABI KAZAKH NATIONAL UNIVERSITY

БИОЛОГИЯ ЖӘНЕ БИОТЕХНОЛОГИЯ ФАКУЛЬТЕТІ
ФАКУЛЬТЕТ БИОЛОГИИ И БИОТЕХНОЛОГИИ
FACULTY OF BIOLOGY AND BIOTECHNOLOGY

Студенттер мен жас ғалымдардың
«ФАРАБИ ӘЛЕМІ»
атты халықаралық ғылыми конференциясы

Международная конференция студентов и молодых ученых

«ФАРАБИ ӘЛЕМІ»

International Scientific Conference of Students and Young Scientists

«FARABI ALEMİ»

06-08.04.2023

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН
MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
КАЗАХСКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ ИМЕНИ АЛЬ-ФАРАБИ
AL-FARABI KAZAKH NATIONAL UNIVERSITY

БИОЛОГИЯ ЖӘНЕ БИОТЕХНОЛОГИЯ ФАКУЛЬТЕТІ
ФАКУЛЬТЕТ БИОЛОГИИ И БИОТЕХНОЛОГИИ
FACULTY OF BIOLOGY AND BIOTECHNOLOGY

«ФАРАБИ ӘЛЕМІ»

атты студенттер мен жас ғалымдардың
халықаралық ғылыми конференция

МАТЕРИАЛДАРЫ

Алматы, Қазақстан, 6-8 сәуір 2023 жыл

МАТЕРИАЛЫ

международной научной конференции
студентов и молодых ученых

«ФАРАБИ ӘЛЕМІ»

Алматы, Казахстан, 6-8 апреля 2023 года

MATERIALS

International Scientific Conference
of Students and Young Scientists

«FARABI ALEMİ»

Almaty, Kazakhstan, April 6-8, 2023

Алматы
«Қазақ университеті»
2023

УДК 57
ББК 28
М34

Редакционная коллегия:

д.б.н., профессор, чл.-корр. НАН РК Заядан Б.К., к.б.н., и.о.
профессора Садвакасова А.К., к.б.н., доцент Инелова З.А.,
директор НИИ проблем биологии и биотехнологии КазНУ им. аль-Фараби -
д.б.н., академик НАН РК Бисенбаев А.К., к.б.н., профессор Кустубаева А.М.,
д.б.н., и.о. профессор Курманбаева М.С., к.б.н., и.о. доцент Жунусбаева Ж.К.,
к.б.н., и.о. профессор Кистаубаева А.С., председатель СМУ, к.б.н., ст.преподаватель
Сыдыкбекова Р.К., председатель НИРС, ст.преподаватель Доктырбай Г. PhD, и.о. доцента
Омирбекова А.А., преподаватель Сандыбаева С. Қ., преподаватель Сербаяева А. Д.,
ст.преподаватель Қайрат Б. Қ., преподаватель Құлымбет Қ. Қ.

Материалы международной научной конференции студентов и молодых ученых
«Фараби Әлемі». Алматы, Казахстан, 6-8 апреля 2023 г. – Алматы: Қазақ университеті,
2023. – 402 с.

ISBN 978-601-04-6275-5

1-СЕКЦИЯ

БИОЛОГИЯ ЖӘНЕ БИОАЛУАНТҮРЛІЛІКТІ САҚТАУДЫҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ

СЕКЦИЯ 1

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ БИОЛОГИИ И СОХРАНЕНИЯ БИОРАЗНООБРАЗИЯ

SECTION 1

ACTUAL ISSUES IN BIOLOGY AND BIODIVERSITY CONSERVATION

жекелеген елдердің Қызыл кітаптары құрылды. Кейіннен барлық елдерде, соның ішінде Қазақстанда да Қызыл кітаптар мен биологиялық әртүрлілікті сақтау жөніндегі стратегиялар әзірленіп, жарияланды.

Осындай сирек кездесетін түрлердің бірі *Pulsatilla flavescens* (Zucc.) Juz. - Сарғылт құндызшөп. Ranunculaceae тұқымдасына жататын, III категория, саны кеміп келе жатқан Қазақстанның қызыл кітабына енгізілген түр. Осыған байланысты, біздің жұмысымыздың мақсаты осы түр бойынша қолда бар бірнеше әдеби және гербарий мәліметтерді толық тексеру, Қазақстан шегінде оның таралу аймағын анықтау. Құндызшөптің 6 түрі Қазақстанда кездеседі. Гүлдері жапырақтарынан ерте шығады, кең қоңырау тәрізді, сары түсті. Түп жапырақтары ұзын сағақты, жабысыңқы түктелген. Жапырақ тақталары кеңбүйрек пішіндес, саусақ салалы.

Pulsatilla flavescens өсімдігінің жалпы таралу аймағын нақтылау және Қазақстанда түрдің таралуы үшін барлық қолжетімді флоралық мәліметтер және басқа да әдеби және ғылыми жұмыстар, ҚР Ботаника және фитоинтродукция институтының (Алматы қ.), Мәскеу мемлекеттік университетінің гербарий қорлары және *Plantarium* сайтынан қаралды. Өсімдіктер түрлерінің номенклатурасы С.А. Абдулинаның (1999) мәліметі бойынша жүргізіледі.

Негізі Қазақстанда таралған аймағы Солтүстік, Орталық, Шығыс Қазақстанның жолақты қарағайлы ормандарында кездеседі. Қазақстаннан тыс Памир – Алай, Батыс Сібір, Солтүстік Монғолияда кездеседі. Ботаника және фитоинтродукция институтының гербарлық қорының мәліметтері бойынша ең алғаш түрді Кириченко Н.Г. Семей облысы, Қала маңындағы № 63 саяжайда зерттеді. Мәскеу мемлекеттік университетінің гербарий қорында түрдің 160 гербарлық үлгілері сақталған.

08.05.1947 жылы Якутскіден Батысқа Қарай. Жаңа қарағайдың арасында Е.Тропова зерттеу жүргізді. 18.06.1948 жылы түрді Романова Сібір, Байкалда, Читин облысының солтүстік шатқалында зерттеп, анықтады. 23.07.2002 жылы Бурятия Республикасында, Байкал ауданында, Баргузинге дейінгі жолдан 100 м орманды жерде Сун – Ден Хо зерттеп анықтады.

Атап өту қажет, *Pulsatilla flavescens* түрін зерттеу жұмыстары, яғни экология–биологиялық ерекшелігі, мәдени жағдайда өсірілуі, таралуы толыққанды зерттеу жұмыстарының жалғасуын талап етеді.

SEDUM HYBRIDUM L. СЫҒЫНДЫЛАРЫНЫҢ ФИТОХИМИЯЛЫҚ ТАЛДАУЫ ЖӘНЕ ФАРМАКОЛОГИЯЛЫҚ ҚАСИЕТТЕРІ

Кобылина Т.Н., Корбозова Н.К.

әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті. Алматы, Қазақстан
kobyлина.tatyana.n@mail.ru

Біздің зерттеуіміздің мақсаты *Sedum hybridum* L. өсімдігінің бөліктерінен онтогенездегі вегетацияның әртүрлі фазаларындағы биологиялық белсенді заттардың максималды мөлшерін анықтау және әртүрлі жетілу кезеңдерін: жас, вегетативтік және ересек өсімдіктерді салыстыру болды.

Crassulaceae тұқымдасын жер бетіндегі өсімдіктер әлемінің тұқымдастарының бірі ретінде қарастыра отырып, бұл тұқымдастың өкілдерін шөптерге, бұталарға, сирек жағдайларда ағаштарға жатқызуға болады, бірақ бұл өсімдіктердің барлығы суккуленттер болып табылады. Edward O. пікірі бойынша бұл олардың жаһандық климаттың өзгеруіндегі маңыздылығын және 2050 жылдың ортасына қарай шөлейттенуден жердегі өсімдіктердің жалпы түрлердің алуантүрлілігінің 90% -на дейін сақталуын қамтамасыз етеді.

Бұл суккулент өсімдіктің бірегейлігі *Sedum hybridum* L. дәрілік қасиеттерін анықтайтын биологиялық белсенді компоненттердің перспективті көзі ретінде оның фитохимиялық

құрамын зерттеу және болашақта әсер ету ауқымы кең кандидаттық фитопрепарат ретінде ұсыну болып табылады.

Сонымен қатар, әдебиет деректерінде *Sedum* өсімдігінің түрлерін халық медицинасында және әртүрлі елдердің гомеопатиясында қолданғанын көрсетеді. Фармакологиялық қасиеттері бар және халық медицинасында бірқатар жалпы ауруларды емдеуде қолданылатын осы өсімдіктің кейбір түрлерінің сипаттамалары бар, мысалы: эпилепсия, жоғарғы тыныс жолдарының қабынуы, күйіктер, бауыр аурулары, геморрой, іріңді жараларды, анемияны, нефритті, безгекті, турбекулезді және ауыр инфекцияларды емдеуде, әрі қарай олардың кіші түрлерін анықтап, зерттеуді қажет етеді. Бұл суккуленттің ажырамас бөлігі оның антисептикалық, бактерияға қарсы, гемостатикалық, вирусқа қарсы, диуретикалық қасиеттері болып табылады. Жоғарыда аталған барлық құнды емдік артықшылықтар *Sedum hybridum* L. дәрілік өсімдігінің шикізатындағы әртүрлі қосылыстар класстарындағы белсенді заттардың болуына байланысты көрінеді.

Біз масс-спектрометриялық детекторы бар газ хроматография әдісін қолдана отырып, вегетациялық кезеңнің әртүрлі кезеңдерінде және өсу кезеңдерінде өсімдік шикізатының сығындыларын талдадық. Осылайша, онтогенез вегетациясының әртүрлі фазаларында қосылыстардың класстары және олардың пайызы анықталды: фенолдар – 29,98% дейін, дитерпендер – 24,42% дейін, терпендер – 0,97% дейін, кетондар – 2,38% дейін, спирттер – 58,69% дейін, пурандар – 1,25% дейін, моносахаридтер – 15,55% дейін, тетрагидрофурандар – 2,25% дейін, күрделі эфирлер – 18,62% дейін, хош иісті қышқылдар – 41,54% дейін, көмірсулар – 41,52% дейін, май қышқылдары – 12,03% дейін, қышқылдар – 1,95% дейін, эфир майлары – 18,62% дейін, органикалық заттар – 21,81% дейін, токоферолдар – 10,69% дейін және алколоидтар – 2,76% дейін.

Барлық анықталған қосылыстар класстары жоғарыда аталған өзекті ауруларды емдеуде емдік әлеуетке ие және антисептикалық, бактерияға қарсы, гемостатикалық, вирусқа қарсы, диуретикалық және жалпы күшейтетін қасиеттерге ие.

Ғылыми жетекшісі: б.ғ.к., аға оқытушы Тыныбеков Б. М.

МОРФОБИОЛОГИЧЕСКАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА ПЯТНИСТОГО ГУБАЧА *TRIPLOPHYSA STRAUCHII* ИЗ Р.КАРГАЛЫ (БАССЕЙН Р.ИЛЕ, РЕСПУБЛИКА КАЗАХСТАН)

Косайбай М.Б.

*Казахский Национальный Университет им. аль-Фараби, Алматы, Казахстан
kosaibai.malika@gmail.com*

Организмы, населяющие пресноводные водоемы, выполняют разнообразные экосистемные услуги необходимые для благополучия человека. В силу ограниченности имеющихся ресурсов пресной воды естественные водоемы испытывают сильное негативное антропогенное воздействие. Усатые гольцы (семейство *Nemacheilidae*, или *Balitoridae*) являются одним из самых разнообразных семейств костистых рыб, населяющих водоемы Евразии. Пятнистый губач *Triplophysa strauchii* (Kessler, 1874) - один из наиболее распространенных в Балкашском бассейне аборигенных видов рыб. Это делает его удобным объектом мониторинга, а также позволяет изучать адаптивные особенности рыб в различных условиях обитания.

Задачей проведенного мной исследования являлось изучение морфологических и биологических показателей пятнистого губача из р.Каргалы – одном из притоков р.Каскелен (бассейн р.Иле; Балкашский бассейн). Рыбы были отловлены 8 апреля 2022 г. на предгорном участке реки. Сразу после отлова рыб фиксировали в 10% формалине. Поскольку известно, что в течение некоторого времени после фиксации происходят посмертные изменения

ПЕПТИДОГЛИКАН-БАЙЛАНЫСТЫРУШЫ ЕХЕА ДОМЕНІ БАР ЭНДОЛИЗИННІҢ ХИМЕРЛІ КОНСТРУКЦИЯСЫН ҚҰРАСТЫРУ ЖӘНЕ БАКТЕРИЯҒА ҚАРСЫ БЕЛСЕНДІЛІГІН ТЕКСЕРУ.....	
Келебай Н.Т. Кәлім Ж SICHORIUM INTYBUS L. ДӘРЛІК ӨСІМДІГІ ЖАПЫРАҒЫНЫҢ АНАТОМИЯЛЫҚ ҚҰРЫЛЫМЫН ЗЕРТТЕУ.....	43
Кенесары С.А., Аблайсанова Г.М., Қожабаева Э.Б. ҚАПШАҒАЙ СУҚОЙМАСЫНДА БӨГДЕ ТУЫСҚА ЖАТАТЫН КӘСІПТІК МАҢЫЗЫ ЖОҚ БАЛЫҚТАРДЫҢ ТАРАЛУЫ.....	44
Кенесбай А.Х., Елғай Г.Е., Тілешова М.Т., Еркінұлы Е. ҚАЗАҚСТАННЫҢ ҚЫЗЫЛ КІТАБЫНА ЕНГЕН КЕЙБІР ТҮРЛЕРДІҢ ТАРАЛУЫНА ӘДЕБИ ШОЛУ.....	45
Кобылина Т.Н., Корбозова Н.К. SEDUM HYBRIDUM L. СЫҒЫНДЫЛАРЫНЫҢ ФИТОХИМИЯЛЫҚ ТАЛДАУЫ ЖӘНЕ ФАРМАКОЛОГИЯЛЫҚ ҚАСИЕТТЕРІ.....	46
Косайбай М.Б. МОРФОБИОЛОГИЧЕСКАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА ПЯТНИСТОГО ГУБАЧА TRIPLOPHYSA STRAUCHII ИЗ Р.КАРГАЛЫ (БАССЕЙН Р.ИЛЕ, РЕСПУБЛИКА КАЗАХСТАН).....	47
Кривенок П.И. ВЛИЯНИЕ ПСИЛОЦИБИНА НА ОРГАНИЗМ ЧЕЛОВЕКА.....	48
Кулмуханбетова А.Е. АРТЕМИЯ САЛИНАНЫ (ARTEMIA SALINA) ЗЕРТХАНА ЖАҒДАЙЫНДА ӨСІРУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІН ЗЕРТТЕУ.....	49
Қожахметова А., Қойшыкенова Д. NERETA PANNONICA ДӘРЛІК ӨСІМДІГІНІҢ МИКРОСКОПИЯЛЫҚ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІН ЗЕРТТЕУ.....	50
Құсманғазинов Ә.Б., Карабалаева Д.Э. HEDYSARUM THEINUM KRASNOV. ЖӘНЕ HEDYSARUM NEGLECTUM LEDEB. (FABACEAE) ТҮРЛЕРІНІҢ КЕППЕШӨПТЕРІНЕ ТАЛДАУ.....	51
Мақамбетов С.Ж. КӨКСЕРКЕ (SANDER LUCIOPERCA) БАЛЫҒЫНЫҢ АЛАКӨЛ КӨЛДЕР ЖҮЙЕСІНДЕГІ ҚАЗІРГІ ЖАҒДАЙЫ.....	52
Мамедова А.Б., Ашырова М. Е., Гылыджанова С.М. ТІКЕНБҰТА ТУЫСЫНЫҢ (LYCIUM L.) СИСТЕМАТИКАЛЫҚ ОРНЫ ЖӘНЕ ҚАЗАҚСТАН АУМАҒЫНДА ТАРАЛҒАН ТҮРЛЕРІ.....	52
Мамырова С.А. RHARONTICUM SERRATULOIDES (GEORGI) BOBR. КАК ПЕРСПЕКТИВНЫЙ ЛЕКАРСТВЕННЫЙ ВИД.....	53
Маратқызы Н. Тілепалды Т. «ҚАР БАРЫСЫНЫҢ ӨМІР СҮРУ ЕРЕКШЕЛІГІ ЖӘНЕ ОНЫҢ ШЫҒЫС ҚАЗАҚСТАНДА ТАРАЛУЫ».....	54
Маратқызы Н., Әмірова А.М., Меирхатова Д.М. «RHEUM ALTAICUM ӨСІМДІГІНІҢ ФИТОХИМИЯЛЫҚ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ».....	55
Медетова Ш. THERMOPSIS TURKESTANICA ДӘРЛІК ӨСІМДІГІНІҢ МИКРОСКОПИЯЛЫҚ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ.....	56
Мирзалиева Д.Б. «АЛТЫН-ЕМЕЛ» МҮТП ӨСІМДІК ЖАМЫЛҒЫЛАРЫНЫҢ ФИТОХИМИЯЛЫҚ ӨНІМДІЛІГІН ЗЕРТТЕУ.....	57
Молдрахман А.С. ТҮЗКӨЛ ТҮЗДЫ КӨЛІНІҢ ФИТОПЛАНКТОНЫ.....	58
Муқият Б. ШЫҒЫС ҚАЗАҚСТАНДА КЕЗДЕСЕТІН RADUS RACEMOSA ЖЕМІСІНІҢ ФИТОХИМИЯЛЫҚ ҚҰРАМЫ МЕН АНТИОКСИДАНТТЫЛЫҒЫН ЗЕРТТЕУ.....	59
Мусина Қ.М. LINARIA VULGARIS MILL ДӘРЛІК ӨСІМДІГІНІҢ ВЕГЕТАТИВТІК КЕЗЕҢНІҢ МОРФОЛОГИЯЛЫҚ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ.....	60
Мухадил Г.К. ВИДОВОЙ СОСТАВ РОДА EREMURUS M. VIEB. ПУСТЫННЫЙ ЧАСТИ ДОЛИНЫ Р. ИЛИ.....	60
Мырзабай А.Б. ВЛИЯНИЕ РАЗНЫХ ПОЧВ ПО МЕХАНИЧЕСКОМУ СОСТАВУ НА РАСТЕНИЕ ALÓE VERA.....	62
Назарова А. АСТЫҚ ДАҚЫЛДАРЫ СОРТТАРЫНЫҢ БИДАЙ САРЫ ТАТ АУРУЫНА ТӨЗІМДІЛІГІ.....	63
Одебайева А.Ч, Сардар А.А. ҚАРА-ҚОҢЫР ДАҚТЫҢ (BIPOLARIS SOROKINIANA SACC) ЖАЗДЫҚ АРПА СОРТТАРЫН ЖАЛДАУЫ.....	63

**«ФАРАБИ ӘЛЕМІ»
атты студенттер мен жас
ғалымдардың халықаралық ғылыми
конференция МАТЕРИАЛДАРЫ**
Алматы, Қазақстан, 6-8 сәуір 2023 жыл

Авторлық редакциямен шығарылды

ИБ № 14979

Басуға 26.04.2023 жылы қол қойылды. Пішімі 60×84^{1/8}.
Көлемі 25,125 б.т. Офсетті қағаз. Сандық басылыс. Тапсырыс № 719.
Таралымы 10 дана. Бағасы келісімді.
Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің
«Қазақ университеті» баспа үйі.
050040, Алматы қаласы, әл-Фараби даңғылы, 71.

«Қазақ университеті» баспа үйі баспаханасында басылды.